

**ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล
ของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6**

สุวิษา ยนต์ศิริ*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 จำแนกตาม เพศ และประสบการณ์ทำงาน ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ ปีการศึกษา 2559 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มแบบชั้นภูมิโดยการเทียบสัดส่วน และดำเนินการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 103 คน เครื่องมือเป็นแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.936 ผลการวิจัย พบว่า 1) ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ มีความพึงพอใจโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) ครูที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และรายด้านไม่แตกต่างกันทุกด้าน 3) ครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และรายด้านไม่แตกต่างกันทุกด้าน

คำสำคัญ

ความพึงพอใจ ครู ผู้บริหาร หลักธรรมาภิบาล

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยให้คนมีความรู้ความสามารถที่จะปรับตัวให้เข้าอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข มีการปรับปรุงพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมที่น่าอยู่น่าอาศัย ซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาไว้ว่า “เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”

*สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

รัฐบาลโดยสำนักนายกรัฐมนตรีได้ออกระเบียบว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2542 ขึ้นมา โดยเฉพาะการบริหารจัดการของสถานศึกษาที่ด้องนำหลัก “ธรรมาภิบาล” มาบูรณาการในการบริหารและจัดการศึกษา หลักการดังกล่าว ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ 6) หลักความคุ้มค่า (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 1) การสร้างหลักธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในระบบการบริหารราชการไทยจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะหลักธรรมาภิบาลจะเป็นปัจจัยเสริมให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนมีเสรีภาพ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง เกิดกระบวนการรวมตัวกันของประชาชน ประชาสังคม และสร้างค่านิยมใหม่ ๆ ที่จะนำไปสู่การวางรากฐานสังคมไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างความเป็นธรรม สร้างความสันติสุขในสังคม สร้างภูมิคุ้มกันให้สังคมไทยมีความแข็งแรงยิ่งขึ้น

การบริหารงานโรงเรียนมีความสำคัญต่อการดำเนินงานในองค์กร โรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการมีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลอย่างเป็นรูปแบบอย่างเป็นระบบมีการบริหารจัดการที่ดี เพื่อจะพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น หลักธรรมาภิบาลจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปจะใช้ให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถขององค์กรในการนำหลักการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล เป็นการบริหารงานยุคใหม่ที่เน้นความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ ความรับผิดชอบต่อความประพฤติชอบ การมีส่วนร่วม และกระบวนการยุติธรรม โดยยึดหลักสำคัญพื้นฐานธรรมาภิบาล 6 ประการ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ การมีจิตสาธารณะ สำนึกรับผิดชอบต่อ ยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ยึดหลักความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ บริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างประหยัด คุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด เปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้บุคลากรในองค์กรโรงเรียน ได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบความถูกต้องในการดำเนินงาน

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ ว่ามีระดับความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานตามธรรมาภิบาลอย่างไร ได้เปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานตามธรรมาภิบาล จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลเป็นอย่างไร เพื่อจะเป็นข้อมูลในการปรับปรุง และพัฒนาลักษณะของผู้บริหารที่ตรงกับความต้องการของครู เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางด้านการบริหารงานด้านอื่น ๆ ในสถานศึกษาให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการศึกษาคือต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6
2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 จำแนกตาม เพศ และประสบการณ์ทำงาน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ครูในโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ประจำปีการศึกษา 2559 จำนวน 140 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ประจำปีการศึกษา 2559 จำนวน 103 คน คัดเลือกโดยการสุ่มแบบชั้นภูมิโดยการเทียบสัดส่วน

2. เนื้อหาที่ใช้ในงานวิจัย คือ ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 มี 6 ด้าน คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูในโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6 ประจำปีการศึกษา 2559 จำนวน 140 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างของครูในโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ได้จำนวน 103 คน ด้วยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิโดยการเทียบสัดส่วน ประกอบด้วย ครูเพศหญิงจำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 69.9 เพศชายจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 30.1 มีประสบการณ์ทำงาน 10 ปีขึ้นไป จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 37.9 มีประสบการณ์ทำงาน 5 - 10 ปี จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 34.0 และมีประสบการณ์ทำงานต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 28.2

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานตามหลัก
ธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต
6 แบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบไปด้วยแบบตรวจสอบรายการ (Check List)ถามเกี่ยวกับเพศ และประสบการณ์
ทำงาน แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร
โรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 มี 6 ด้าน จำนวน 49 ข้อ
ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลัก
ความคุ้มค่า รวมไปถึงข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา
แล้วนำมาหาค่าดัชนีสูงกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ และหาค่าความ
เชื่อมั่นโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.936
ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามด้วยตัวเอง จำนวน 103 ฉบับ ประกอบด้วยระหว่างวันที่ 24 – 28 เมษายน 2560
และนัดวันเวลาในการเก็บแบบสอบถามด้วยตัวเอง จนได้รับแบบสอบถามกลับคืน คิดเป็นร้อยละ 100
วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)
ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทำการทดสอบสมมติฐานโดยการ
ทดสอบค่าที (t-test) กับตัวแปรเพศ และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of
Variance) กับตัวแปรประสบการณ์ทำงาน

ผลการวิจัย

1. ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์
สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับ
มาก
2. ครูที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียน
เทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และ
รายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน
3. ครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของ
ผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยภาพรวม
ไม่แตกต่างกัน และรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 พบประเด็นที่น่าสนใจควรนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก โรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ ได้มีการจัดการบริหารสถานศึกษาได้นำหลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียน ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า ดังที่กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 30) กล่าวว่า หลักธรรมาภิบาลอาจบูรณาการเข้ากับการดำเนินงานต่าง ๆ ของสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ การดำเนินงานด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารบุคคล บริหารทั่วไป และเป้าหมายในการจัดการศึกษา คือทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ การมีจิตสาธารณะ สำนึกรับผิดชอบ ยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ยึดหลักความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ บริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างประหยัด คุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุดเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้บุคลากรในองค์กรโรงเรียน ได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบความถูกต้องในการดำเนินงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชณี พรหมอารักษ์ (2554, หน้า 101) ศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงานของครูอำเภอวังยาง จังหวัดนครพนม พบว่า การใช้หลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงานของครูอำเภอวังยาง จังหวัดนครพนม โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤติมา สารรัมย์ (2558, หน้า 112) ศึกษาการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6 พบว่า การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

1.1 หลักนิติธรรม ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 หลักนิติธรรมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์สมุทรปราการ ผู้บริหารยึดกฎระเบียบ ข้อบังคับอย่างสม่ำเสมอ มีการกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับที่เป็นธรรม เสมอภาค โดยจัดให้มีการทำประชาพิจารณ์การออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ และเปิดโอกาสให้ครูและ

นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อบังคับที่จะมีผลบังคับใช้กับครูและนักเรียนในโรงเรียน เพื่อให้การออกกฎระเบียบ ข้อบังคับที่คำนึงถึงสิทธิหน้าที่ของครู จึงทำให้การบริหารงานของโรงเรียนมีความชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพฑูรย์ บัวจิต (2550, หน้า 148) ศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ในหลักนิติธรรม อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประชา ฤทธิผล (2551, หน้า 64) ศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษานครศรีธรรมราช พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานสถานศึกษาในหลักนิติธรรม อยู่ในระดับมาก

1.2 หลักคุณธรรม ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 หลักคุณธรรมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจาก การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ ผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม ปฏิบัติต่อครูด้วยความเสมอภาคเป็นธรรม ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ครู นักเรียน และสังคม พร้อมสนับสนุนให้ครูมีความซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทักษิณา เหลืองทวีผล (2551, หน้า 154) ศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารจัดการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารจัดการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 มีการปฏิบัติในหลักคุณธรรม อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชนิพรมอรักษ์ (2554, หน้า 101) ศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงานของครูอำเภอวังยาง จังหวัดนครพนม พบว่า การใช้หลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงานของครูอำเภอวังยาง จังหวัดนครพนม มีการปฏิบัติในหลักคุณธรรม อยู่ในระดับมาก

1.3 หลักความโปร่งใส ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 หลักความโปร่งใสอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจาก การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ ผู้บริหารบริหารงานมีตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานที่เป็นธรรมอย่างโปร่งใสตรวจสอบได้ โดยให้มีการตรวจสอบผลการดำเนินงานทุกขั้นตอน เปิดเผยตรงไปตรงมาพร้อมที่จะได้รับการตรวจสอบตลอดเวลา นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนติดตามตรวจสอบแผนงาน และโครงการต่างๆ การบริหารงานกิจกรรมต่างๆ มีการสรุปเปิดเผยต่อครู และในด้านข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ต่อโรงเรียนมีความถูกต้องตรงกับความเป็นจริง โดยให้มีการปรับปรุงข้อมูลข่าวสารสารสนเทศให้มีความถูกต้อง เป็นปัจจุบัน

เพื่อให้คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้สภาพเหตุการณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลาวัลย์ เพ็ญประยูร (2553, หน้า 85) ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดุสิต พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดุสิต ในหลักความโปร่งใส อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณิกักร์ ธรรมมิกักดี (2552, หน้า 72) ศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารโรงเรียนเอกชน จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน และครูมีความคิดเห็นต่อการ ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารโรงเรียนเอกชน จังหวัดบุรีรัมย์ 2 ในหลักความโปร่งใส อยู่ในระดับมาก

1.4 หลักการมีส่วนร่วม ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 หลักการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจาก การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ ผู้บริหารบริหารงานอย่างมีส่วนร่วม ครูมีอิสระในความคิดและสามารถแสดงความคิดเห็นได้ โดยการเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนได้เสนอความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหา และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่อโรงเรียน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางด้านการกุศลของโรงเรียน นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางพัฒนาโรงเรียน และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทักษิณา เหลืองทวีผล (2551, หน้า 154) ศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารจัดการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 มีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติในหลักการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤติมา สารรัมย์ (2558, หน้า 112) ศึกษาการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร โรงเรียนในอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6 พบว่า การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร โรงเรียนในอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6 ในหลักการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

1.5 หลักความรับผิดชอบ ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 หลักความรับผิดชอบอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจาก การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นของครู มีความเอาใจใส่ต่อปัญหาของครูและนักเรียน มีความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน และคอยสนับสนุนให้ครูมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ซึ่งการปฏิบัติงานของผู้บริหารคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสำนึกในการทำงานให้

ประสบความสำเร็จ และผู้บริหารนำโครงการ กิจกรรม หรือแผนงานที่แสดงไว้ไปดำเนินการให้เห็นเป็นรูปธรรม การให้บริการต่างๆ ของโรงเรียนให้ด้วยความรับผิดชอบสนองความต้องการของครูในโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพฑูรย์ บัวจิต (2550, หน้า 148) ศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ในหลักความรับผิดชอบต่อผู้เกี่ยวข้องในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสริม เกื้อสังข์ (2551, หน้า 66) ศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครตรัง พบว่าผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครตรัง ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษา ในหลักความรับผิดชอบต่อผู้เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับมาก

1.6 หลักความคุ้มค่า ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 หลักความคุ้มค่าอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจาก การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์สมุทรปราการ ผู้บริหารใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวมและโรงเรียน มีการบริหารจัดการวางแผนการใช้ทรัพยากร และมีการจัดสรรตำแหน่งบุคลากรมีความเหมาะสมและความชำนาญเฉพาะด้านในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้บริหารมีการบริหารจัดการวางแผนการใช้ทรัพยากร สนับสนุนให้ออนุรักษ์ และร่วมกันกับครูจัดกิจกรรมการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดสามารถระดมทรัพยากรในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ ทำให้การใช้งบประมาณมีความคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับผลงานที่โรงเรียนได้รับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมคิด มาวงค์ (2554, หน้า 72) ศึกษาการศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหาร โรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูสังกัดโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหาร โรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูสังกัดโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ในหลักความคุ้มค่า อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สายัณห์ มะหะหมัด (2556, หน้า 140) ศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนนทบุรีมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนนทบุรีมีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ในหลักความคุ้มค่า อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรหมเมศวร์ คำผาบ (2550, หน้า 71) ศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารงานของโรงเรียน ในหลักความคุ้มค่า อยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 และรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น การที่ครูในโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ ได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาค และมีความเท่าเทียมกันในเรื่องเพศ เนื่องจากการทำงานภายในโรงเรียนไม่มีการแบ่งระดับหรือความสำคัญระหว่างเพศชายและเพศหญิง แต่คำนึงถึงความรู้ความสามารถของครูเป็นสำคัญ โดยที่ครูในโรงเรียนทั้งเพศชายและเพศหญิง มีการสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นมิตร การยอมรับและการส่งเสริมสนับสนุนและกระตุ้นให้มีการแสดงออก ดังจะเห็นได้จากการที่คณะครูมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีความผูกพันและปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ร่วมกันอย่างเต็มความสามารถ เพื่อความก้าวหน้าของโรงเรียน พร้อมกันนี้ทางโรงเรียนได้สนับสนุน ส่งเสริมครูให้ได้รับการพัฒนาขีดความสามารถของตนเพื่อสร้างสรรคงานและการบรรลุเป้าหมายของงานอย่างต่อเนื่อง และเสมอภาค เท่าเทียมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สายัณห์ มะหะหมัด (2556, หน้า 140) ศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนเอกซาวนในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา เพศชาย และเพศหญิง มีความพึงพอใจเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศัสกรณัฏ เพชรดี (2553, หน้า 91) ศึกษาการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอนและประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี พบว่า ผู้บริหาร ครูผู้สอนและประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ที่มีเพศแตกต่างกัน มีทัศนะต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

3. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 และรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น ครูในโรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสื่อสารในการปฏิบัติงาน อาทิ การประชุมคณะทำงาน และระหว่างการประชุมปฏิบัติงานร่วมกันมีความไว้วางใจเพื่อร่วมงาน เนื่องด้วยตระหนักถึงความสำเร็จของงานและโรงเรียน ว่าเป็นภาระรับผิดชอบร่วมกันของทุกคนในโรงเรียน ทั้งนี้ประสบการณ์ทำงานเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนกระบวนการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน กล่าวคือ ครูในโรงเรียนที่มีประสบการณ์ทำงานที่ต่างกัน มีการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน โดยการพูดคุย หรือแสดงความคิดเห็น ช่วยเหลือและให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน ลดช่องว่าง และอุปสรรคในการทำงาน ส่งผลให้เกิดความก้าวหน้ากับโรงเรียน การพัฒนาทุกระบบ

ของโรงเรียนไปในทิศทางเดียวกันไม่แยกส่วนหรือเน้นการพัฒนาส่วนใดส่วนหนึ่ง ซึ่งสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวขึ้นอยู่กับการที่ครูมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีการวางแผนการปฏิบัติงานที่เป็นขั้นตอน ร่วมมือกันทำงาน และพัฒนาโรงเรียนอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กิจเกื้อ สังกิ้น (2554, หน้า 88) ศึกษา การบริหารโรงเรียนโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนกลุ่มค่ายพระเจ้าตาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 1 พบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่างกัน มีการบริหารโรงเรียนโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนกลุ่มค่ายพระเจ้าตาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 1 โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมคิด มาวงค์ (2554, หน้า 72) ศึกษาการศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหาร โรงเรียนตามความคิดเห็นของครูสังกัดโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด พบว่า ครูที่มี ประสิทธิภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหาร โรงเรียน สังกัด โรงเรียนเทศบาลในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด โดยรวมทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หลักนิธธรรม ผู้บริหารควรจัดให้ครูและนักเรียนมีการทำประชาพิจารณ์การออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อบังคับที่จะมีผลบังคับใช้กับ โรงเรียนด้วย
2. หลักคุณธรรม ผู้บริหารควรมีความอดทนอดกลั้น มีอารมณ์หนักแน่น และผู้บริหารควร สนับสนุนให้ครูมีความซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัยในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อปลูกฝังด้านคุณธรรมให้แก่ครู
3. หลักความโปร่งใส ข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ต่อโรงเรียนควรมีความถูกต้องตรงกับความเป็นจริง และผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการรับรู้สภาพเหตุการณ์ของ โรงเรียน
4. หลักการมีส่วนร่วม ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่อโรงเรียน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน
5. หลักความรับผิดชอบ การปฏิบัติงานของผู้บริหารควรคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม และ ผู้บริหารควรมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานของโรงเรียน
6. หลักความคุ้มค่า การปฏิบัติงานของครูควรมีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และผู้บริหารควรมี ความสามารถในการระดมทรัพยากรในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์แก่โรงเรียนมากที่สุด

ข้อเสนอแนะสำหรับทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียน
เทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6
2. ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียน
เทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6
3. ควรศึกษาวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร
โรงเรียนเทพศิรินทร์ สมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล*. กรุงเทพฯ:
- กระทรวงศึกษาธิการ.
- กิจเกื้อ สังกกลิ่น. (2554). *การบริหารโรงเรียนโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนกลุ่มค่ายพระเจ้า
ตาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1*. วิทยานิพนธ์การศึกษาหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กรรณิการ์ ธรรมมีภักดี. (2552). *การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารโรงเรียนเอกชน จังหวัดบุรีรัมย์*.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- กฤติมา สารรัมย์. (2558). *การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอบางบ่อ
จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6*. วิทยานิพนธ์
การศึกษาหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ดัสกรณัฏ์ เพชรดี. (2553). *การบริหารงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของ
ผู้บริหาร ครูผู้สอนและประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ลพบุรี*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- ทักษิณา เหลืองทวีพล. (2551). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารจัดการสถานศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเทพสตรี.
- บวรศักดิ์ อูวรรณโณ. (2542). *การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: วิทยุชุมชน.
- ประชา ฤทธิผล. (2551). *การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด
อาชีวศึกษานครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์การศึกษาหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- พรหมเมศวร์ คำผาบ. (2550). การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ไพฑูรย์ บัวจิต. (2550). การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- รัชณี พรหมอารักษ์. (2554). การใช้หลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงานของครูอำเภอวังยาง จังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนครพนม.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2547). ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542. เล่มที่ 116 ตอนที่ 633.
- ลาวัลย์ เพื่องประยูร. (2553). ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดรสด. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- สายัณห์ มะหะหมัด. (2556). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนนทบุรี. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง. 1(1), 140.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สมคิด มาวงศ์. (2554). การศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหาร โรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูสังกัดโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- เสริม เกื้อสังข์. (2551). การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครตรัง. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.